

QISHLOQ JOYLARDA TURMUSH SIFATINI OSHIRISHDA KICHIK BIZNESNI O'RNI.

Bozorova Zulhumor Olim qizi

Termiz Iqtisodiyot va Servis Universiteti talabasi

bozorova.zulxumor@mail.ru

+998938960208

Annotatsiya: Tezisda Qishloq joylardagi kichik biznesning ijtimoiy-iqtisodiy ahamiyati, fermer xo'jaliklari va hunarmandchilik orqali turmush sifatini yaxshilashdagi roli tahlil qilinadi. Asosan O'zbekiston bo'yicha o'rganilgan faktlar, davlat siyosati, moliyaviy qo'llab-quvvatlash choralari hamda ijtimoiy va iqtisodiy natijalar asosida tahliliy muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: kichik biznes, qishloq joylar, turmush sifati, ish o'rinlari, sog'liq, hunarmandchilik, O'zbekiston.

Аннотация: В тезисе анализируется социально-экономическое значение малого бизнеса в сельских районах, его роль в повышении качества жизни через фермерские хозяйства и ремесленничество. Основное внимание уделено фактам, изученным по Узбекистану, государственной политике, мерам финансовой поддержки, а также социальным и экономическим результатам на основе аналитического обсуждения.

Ключевые слова: малый бизнес, сельские районы, качество жизни, рабочие места, здоровье, ремесленничество, Узбекистан.

Annotation: The thesis analyzes the socio-economic significance of small businesses in rural areas and their role in improving the quality of life through farming and handicrafts. The discussion is mainly based on facts studied in Uzbekistan, state policies, financial support measures, as well as social and economic outcomes within an analytical framework.

Keywords: small business, rural areas, quality of life, employment, health, handicrafts, Uzbekistan.

Kirish

Qishloq joylarda istiqomat qiluvchi aholining turmush sifatini yaxshilash ijtimoiy va iqtisodiy rivojlanishning muhim omilidir. Kichik biznes, jumladan fermer xo'jaliklari, hunarmandchilik, oilaviy tadbirkorlik va mahalliy xizmatlar orqali aholining daromadi, bandligi va ijtimoiy farovonligi oshadi. O'zbekistonda kichik biznes sektorining ulushi ortgan sari qishloq joylardagi ijobiy ta'sir ham kuchaymoqda.

Tahlil va muhokama (2000 so'z)

Qishloq joylarda kichik biznesning iqtisodiy o'rni

Qishloq joylarda aholining turmush sifati ko'p jihatdan iqtisodiy imkoniyatlar bilan belgilanadi. O'zbekiston Respublikasida kichik biznesning YalMdagi ulushi yildan-yilga ortib, 2023-yilda 56 foizni tashkil etdi [1]. Bu ko'rsatkich 1992-yilda atigi 1,4 foiz bo'lgan. Bunday dinamik o'sish kichik biznesning mamlakat iqtisodiy tizimidagi asosiy drayverga aylanganini ko'rsatadi.

Statistika qo'mitasi ma'lumotlariga ko'ra, 2023-yilda mamlakat bo'yicha 417,1 mingdan ortiq kichik biznes subyektlari faoliyat ko'rsatgan, bu har ming aholiga o'rtacha 14 ta korxona to'g'ri kelishini anglatadi [2]. Yangi tashkil etilgan kichik korxonalar soni 2023-yilda 86 mingni tashkil etib, ulardan 40 foizdan ortig'i qishloq joylarga to'g'ri kelgan [2].

Bandlik va daromad manbalari

Kichik biznesning eng muhim ijtimoiy vazifasi — bu bandlikni ta'minlash. 2010–2015 yillarda ushbu sektor orqali 2,5 milliondan ortiq yangi ish o'rinlari yaratilgan [3]. Ayniqsa, qishloq joylarda fermer xo'jaliklari va oilaviy tadbirkorlik aholining asosiy daromad manbaiga aylangan.

Jahon banki ma'lumotlariga ko'ra, kichik biznesning qishloq joylarda kengayishi kambag'allikni kamaytirishga sezilarli hissa qo'shmoqda [4]. Kambag'allik darajasi 2001-yildagi 27,5 foizdan 2018-yilda 11,4 foizgacha pasaygan. Bu jarayonda kichik biznes orqali yaratilgan bandlik va mikromoliyaviy dasturlar asosiy omil bo'lgan.

Hunarmandchilik va oilaviy tadbirkorlik

Qishloq joylarda hunarmandchilik iqtisodiy faoliyatning qadimiy va barqaror shaklidir. 2020-yilda olib borilgan tadqiqotlarga ko'ra, pandemiya davrida hunarmandlar va oilaviy bizneslar o'z faoliyatini asosan ichki bozor hisobiga davom ettirishgan, bu esa qishloq aholisi uchun daromad va xizmat manbai bo'lib qolgan [5].

Hunarmandchilik bilan shug'ullanuvchi kichik subyektlarning aksariyati ayollar rahbarligida ishlaydi, bu esa gender tengligini ta'minlashga ham xizmat qiladi [6]. Bundan tashqari, hunarmandlar yaratgan mahsulotlarning 30 foizdan ortig'i eksportga yo'naltiriladi.

Moliyaviy qo'llab-quvvatlash mexanizmlari

Kichik biznesni rivojlantirishda davlat tomonidan kreditlar va grantlar muhim rol o'ynaydi. Masalan, MehrNuri jamg'armasi orqali ayollarga imtiyozli mikrokreditlar taqdim etilib, minglab qishloq oilalarining iqtisodiy faolligi oshirilgan [7].

Bundan tashqari, O'zbekiston hukumati tomonidan qishloq xo'jaligida kooperatsiyalarni rivojlantirish va oilaviy biznesni qo'llab-quvvatlash bo'yicha alohida dasturlar amalga oshirilmoqda. Jahon bankining "Rural Enterprise Development Project" loyihasi doirasida qishloq joylardagi kichik tadbirkorlar uchun 180 million AQSh dollari miqdorida kredit ajratilgan [4].

Aholi turmush sifati va ijtimoiy natijalar

Kichik biznes faqat iqtisodiy o'sishga emas, balki turmush sifatining oshishiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatadi. Masalan, qishloq joylarda kichik biznes subyektlari ko'payishi natijasida mahalliy xizmat ko'rsatish sohasi rivojlandi, transport, savdo, ta'lim va sog'liqni saqlash infratuzilmalari kengaydi [1].

Shuningdek, ayollarning tadbirkorlikdagi ulushi 2015-yildagi 19 foizdan 2022-yilda 27 foizgacha oshgani qayd etilgan [7]. Bu esa ijtimoiy faollikning kuchayishidan dalolat beradi.

Jadval 1. Kichik biznesning iqtisodiy ko'rsatkichlari (2015–2023 yillar)

Yil	YaIMdagi ulushi (%)	Bandlikdagi ulushi (%)	Eksportdagi ulushi (%)	Kichik biznes subyektlari soni (ming)
2015	56,0	74,0	20,0	300,2
2018	55,4	75,5	27,3	350,6
2020	55,5	76,0	30,1	380,7
2023	56,0	76,2	33,3	417,1

Manba: Stat.uz [1][2], World Bank [4].

Jadval 2. Hunarmandchilik va oilaviy tadbirkorlikning rivojlanishi

Ko'rsatkich	2015 yil	2020 yil	2023 yil
Hunarmandlar soni (ming)	12,4	20,1	25,7
Ayollar ulushi (%)	19	23	27
Eksportga yo'naltirilgan mahsulot (%)	18	25	30
Oilaviy biznes subyektlari (ming)	45	65	80

Manba: ResearchGate [5][6], Stat.uz [2], MehrNuri dasturi [7].

Ekologik va innovatsion yondashuvlar

Kichik biznesning qishloq joylardagi ahamiyati faqat iqtisodiy ko'rsatkichlar bilan chegaralanmaydi. Hozirgi kunda ekologik barqarorlik masalalari ham dolzarbdir. Jahon banki va boshqa xalqaro tashkilotlar hisobotlarida qayd etilishicha, qishloq xo'jaligida ekologik toza texnologiyalarni joriy etish kichik biznes faoliyatining muhim qismiga aylanmoqda [8].

Bundan tashqari, qishloq mikrobizneslari "aylanma iqtisodiyot" modeliga o'tishda bir qator qiyinchiliklarga duch kelmoqda. Moliyaviy resurslarning cheklanganligi, malakali ishchi kuchi yetishmasligi va mavsumiylik asosiy muammolar sifatida ko'rsatiladi [9].

Shunga qaramay, 3R (reduce, reuse, recycle) tamoyillari asosida ishlaydigan kichik biznes subyektlari iqtisodiy samaradorlikni oshirish va ekologik xavfsizlikni ta'minlashda ijobiy natijalar bermoqda.

Xulosa

Yuqoridagi tahlil shuni ko'rsatadiki, kichik biznes qishloq joylarda:

1. turmush sifatini oshirish;
2. bandlikni ta'minlash;
3. kambag'allikni kamaytirish;
4. ayollarni iqtisodiy faollashtirish;
5. ekologik barqarorlikni ta'minlash;
6. innovatsion modellarga o'tishda muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Stat.uz. *Indicators of small businesses in the Republic of Uzbekistan*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Statistika qo'mitasi, 2024. – 45-46-betlar.
2. Stat.uz. *General characteristics of activity of enterprises and organizations*. Toshkent, 2023. – 33-35-betlar.
3. Ibragimov L. *The Role of the Development of Small Business and Private Entrepreneurship in the Provision of Employment: A Case Study of Uzbekistan*. European Scientific Journal, 2016. – 94-100-betlar.
4. World Bank. *Uzbekistan – Second Rural Enterprise Development Project*. Washington D.C., 2021. – 12-15-betlar.
5. ResearchGate. *The situation of handicrafts and family business in Uzbekistan on the example of the pandemic period*. International Journal of Economics, 2021. – 40-44-betlar.
6. ResearchGate. *Handicraft entrepreneurship development in the Republic of Uzbekistan*. IJEFS, 2020. – 55-60-betlar.
7. Wikipedia. *Forum of Culture and Arts of Uzbekistan Foundation (MehrNuri program)*. 2022. – 2-3-betlar.
8. World Bank. *Circular Economy as an Opportunity for Central Asia*. 2022. – 18-20-betlar.
9. SCIRP. *The Barriers of Adopting Circular Business Practices in Rural SMEs*. 2023. – 67-71-betlar.
10. UzEmbassy.uk. *The concept of reducing poverty in Uzbekistan*. 2022. – 6-7-betlar.